

A KTI 2010. évi kutatási céljai

A **piac és vállalatelméleti kutatások** terén befejeződnek a munkálatok a *Verseny és szabályozás 2009 és 2010* kiadványokon, amelyekben többek között a közgazdasági elemzések verseny és ágazati szabályozásban, valamint a bírói gyakorlatban való felhasználásának kérdéseit, az internet gazdaságtan és a szellemi tulajdon egyes problémáit tekintik át. A Verseny és szabályozás korábbi köteteiből készült angol nyelvű válogatás összeállítására a pénzügyi források előteremtése esetén kerül sor. A *hálózatos szolgáltatások piacainak liberalizálódásával* foglalkozó kutatásokban a szolgáltatók közötti választást és váltást segítő, illetve korlátozó tényezők, a szolgáltatásokhoz való egyetemes hozzájárulás versenyt nem korlátozó működési és finanszírozási elvei és megvalósult rendszerei kerülnek elemzésre. A kutatási program az ezen a két területen megfogalmazott elméleti feltevéseket és modelleket a piacnyitások eddigi tapasztalataival kívánja összevetni. A *kiegyenlítő energiapiacra* vonatkozó kutatás a kiegyenlítő energia piac beszerzési oldalát, vagyis a szabályozási tartalék- és energiapiacokat vizsgálja. A korábbi monopol struktúra és az ahhoz kapcsolódó hatósági árszabályozás megszűnése a kiegyenlítő energia árak közel 70%-os emelkedéshez vezetett. A kutatás az áremelkedés piacszerkezeti és szabályozási okait kívánja feltárni. A *banki váltási költségek* becslésével foglalkozó projektben az elméleti keret bővítésével egy discrete choice modell megalkotása folyik. A *magyar üzemanyagpiac* árképzési és versenymodelljének vizsgálata a távolsági adatok hozzáadásával, leíró statisztikák véglegesítésével a földrajzi piacok meghatározására tesz kísérletet. A *jövedéki adóversennyel* kapcsolatos kutatás a cigarettacempészet és adóverseny kapcsolatával, valamint az EU-bővítések adóversenyre gyakorolt hatásával foglalkozik. A három jövedéki termék (gázolaj, benzin és cigaretta) adóztatására vonatkozó adóverseny-elemzés eredményeiről és ezek közösségi adópolitika számára releváns tanulságairól záró tanulmány készül. A *magyar kockázati- és magántőke-ágazat forrásellátásának* nemzetközi összehasonlításával foglalkozó kutatás kiemelten vizsgálja meg az intézményi befektetők szerepét, jelentőségét illetve részvételük lehetőségeit, következményeit a magyarországi kockázati-tőke-piac működésére. A *magyar nagyvállalkozásokat az Európai Unióban* követő kutatás keretében várhatóan 60-70 mélyinterjú készül és befejeződik a szakirodalom feldolgozása. A *kutatás-fejlesztés témakörében* a csoport a biztonságpolitikának az európai kutatási együttműködésekre gyakorolt hatásaival és az innovációk és tudás alapú vállalkozások növekedésre és jólétre gyakorolt hatásával foglalkozik. Vizsgálja a szabadfelhasználású és a szellemi tulajdon alá eső termékek elkülönülését, a szabadfelhasználásúak használatának intézményes hátterét. Az *egészségügyi szolgáltatás, gyógyszer- és orvosi műszer kereskedelem: piaci szerkezetek, szabályozás* címmel induló kutatás középpontjában az egészség-ipar szolgáltatási oldala áll. Az egészségipar jelentős hányadát a gyógyszer-ipar és az orvosi műszer-ipar és ezek kereskedelme teszi ki. Az itt működő vállalatok sokkal inkább versenyben állnak egymással, mint maguk az egészségügyi szolgáltatók. Azonban ezen a piacszegmensen is erőteljes koncentrációt tapasztalhatunk, ami nagymértékben leszűkíti a verseny lehetőségét. A kutatás a magyarországi helyzetet más EU-tagországokéval, elsősorban a németországi, az angliai és a többi kelet-közép-európai országgal hasonlítja össze.

A makroökonómia és növekedés témában *a vállalatok, a régiók és az ágazatok versenye a tudásalapú gazdaságban: A foglalkoztatás-bővítő növekedés lehetősége Európában* c. kutatásban a vállalati innováció és K+F tevékenység szakpolitikai befolyásolhatóságát és annak különböző eszközeit és hatékonyságát vizsgálják a becsült strukturális model keretei között. Az így nyert eredményeket egybevetik a kérdőíves felmérésből származó statisztikákkal. *A vállalatok különbözőségének szerepe a hatékonyság és a külkereskedelmi*

teljesítmény alakulásában c. kutatás a vállalati heterogenitást is figyelembe vevő „új-új” külkereskedelem-elmélet megközelítését követve keres szabályszerűségeket a magyar kivitel növekedésének empirikus elemzése során. Az exportnövekedést felbontja a már korábban is létezett exportkapcsolatok volumenének növekedésére és az új exportáló vállalatok, valamint az új célországokba irányuló exportra. *A Tudomány, innováció, vállalatok és piacok a globális világban* c. kutatásban az importált gépek vállalati termelékenységére gyakorolt hatását becsülik meg strukturális modell felhasználásával. *Az Európai vállalatok a globális gazdaságban: országon belüli szakpolitikák a külső versenyképességért* c. kutatás keretében a vállalati felmérés adatainak felhasználásával a nemzetközi munkamegosztásban való részvétel mozgatórugóit és azoknak a vállalati mérettel való kapcsolatát vizsgálják. A *Verseny és innováció* c. kutatás a vállalati szintű innovációs és K+F adatok segítségével két módszerrel vizsgálja meg a verseny és az innováció összefüggését. Egyrészt azt, hogy a verseny különböző dimenzióit milyen mértékben tartják fontosnak a vállalatok, és hogy ez hogyan függ össze a vállalati jellemzőkkel. Másrészt azt, hogy az iparágakban uralkodó verseny szintje, illetve a vállalatok relatív termelékenysége milyen módon befolyásolja a K+F és az innovációs döntéseiket. *Az exportálás, mint ritka esemény* c. kutatás olyan strukturális modellt épít, amelyben az exportdinamikát Poisson-folyamatként lehet modellezni. A modell becsüléséhez magyar, USA és spanyol mikroszintű külkereskedelmi adatokat fognak fölhasználni és azt az exportpiacra lépés tartósságának és a 2008. évi külkereskedelmi visszaesés okainak vizsgálatára használják. *A viselkedési gazdaságtan és a versenypolitika* c. kutatás megfogalmazza a viselkedési gazdaságtani kutatások fogyasztóvédelmi politikára vonatkozó következményeit. Ehhez tisztázni kell az információs közgazdaságtani és viselkedési közgazdaságtani megközelítések különbségeit, majd identifikálni szükséges azokat a fogyasztói viselkedéseket, fogyasztással kapcsolatos jelenségeket, melyeket az irodalom fogyasztóvédelmi beavatkozásra „alkalmasnak” tart, és amelyeknek információs vagy viselkedési gazdaságtani vonatkozásai vannak.

Az **oktatás-gazdaságtani** kutatások körében lezárásra kerül *a közoktatás teljesítményének mérése, értékelése* című kutatási program. A kutatás végcélja, hogy a magyar oktatáspolitikára számára is felvázoljon egy olyan lehetséges elszámoltathatósági rendszert, amely hosszú távon sikeresen felválthatja a jelenleg működő iskolaértékelés rendszerét. A kutatás keretében sor kerül a tanulói eredményességhez kapcsolt iskolafinanszírozás elméleti háttérének és nemzetközi tapasztalatainak összegző feldolgozására, és ennek alapján a hazai iskolafinanszírozási rendszer átalakítására vonatkozó javaslatok megfogalmazására. A kutatás kiterjed a szakfelügyelet és szaktanácsadás szerepére a minőségellenőrzésben és az oktatáspolitikai célok megvalósításában, a nemzetközi tapasztalatok alapján, összevetve a hazai gyakorlattal. Fontos téma a nem elfogadható iskolai eredményesség esetén foganatosítható fő tanügy-igazgatási lépések (diagnózis, terápia, bezárás) elemzése. A kutatás egyik fontos alprojektjének célja két megyei jogú város oktatási intézményrendszerének feltérképezése, az információs, ösztönzési és ellenőrzési eljárások elemzése. A kutatás keretében sor kerül a felsőoktatási és a középiskolai felvételi algoritmusok tulajdonságainak elemzésére. Elemzésre kerül **a középfokú oktatás kínálata**. A középiskolák közötti verseny és középfokú iskolai kínálat és kereslet részletes elemzése a középiskolák iránti kereslet a jelentkezési adatok alapján történő becsülésére épül. Az elemzés központi kérdése, hogy az iskolai kínálat milyen rugalmasan alkalmazkodik a kereslethez, akár az egyes iskolákat, akár, a szakképzés esetében az egyes szakmacsoportokat tekintve. *A foglalkoztatás és bérek a közszférában* című kutatási program keretében sor kerül a tanárok relatív kereseti helyzetének ökonometriai elemzésére. Folytatódik a felsőoktatás-finanszírozási modellek és a kormányzat szerepének elemzése a felsőoktatás finanszírozásában. A kutatás elsősorban a magánforrások

(ezen belül elsősorban a tandíjak) bevonásának hatásaival foglalkozik, de vizsgálja a Magyarországon beindult, majd nagyrészt befulladás felsőoktatási reform részleges kudarcának okait, és hatásait is. Folytatódik a kis gyermekkorú hátrányokat vizsgáló kutatási program. A kutatás bővebb és pontosabb eredményeket nyújt majd a hátrányok mértékére és az óvodai ellátás hatására vonatkozóan, illetve elemzi azt, milyen mértékben vezethető vissza egzogen kínálati okokra az alacsony iskolázottságú családok gyermekeinek relatív óvodáztatási lemaradása és ezzel összefüggő későbbi iskolai sikertelensége. Folytatódik az *iskolai szegregáció társadalmi okainak* és következményeinek feltárására irányuló kutatás.

A **munkapiaci kutatások** egy új nagy volumenű kutatással folytatódnak, amely a *munkapiaci folyamatok átfogó elemzését és előrejelzését* célozza meg. A kutatás konkrét célja a munkakereslet és kínálat meghatározása és előrejelzése közép- és hosszú távon különböző demográfiai csoportok (kor, nem, végzettség), foglalkozások és régiók szerint. Folytatódik a *közsféra munkapiacát* átfogó, mikroökonómiai elemzés keretében vizsgáló kutatás. Összehasonlításra kerül az üzleti és a közsféra; a kutatás feltárja a munkapiaci szabályozás és a bérmeghatározás terén mutatkozó különbségeket, a relatív bérek alakulását, illetve azt, hogy milyen különbségek vannak a köz- és az üzleti szférában dolgozó családok között. Olyan kérdéseket is vizsgálnak, amelyek csak a 2002. évi hirtelen és nagymértékű béremelés által teremtett kvázikísérleti környezetben elemezhetők megfelelően. Tárgyalják a béremelés hatását a közsféra bérelőnyére és a közalkalmazottak kereseti egyenlőtlenségére, a munkaerő demográfiai és képzettség szerinti szerkezetére és a munkaerőpiac kínálati oldalára. A köz- és üzleti szektor bérei közötti átterjedést is elemezzük. Végül azonosítják az utóbbi években végrehajtott létszámleépítés által leginkább érintett csoportokat, és elemzik, hogy ezek a dolgozók milyen munkaerőpiaci tranzíciókon mentek keresztül, és milyen hatással volt ez béreikre. A *jövedelmi egyenlőtlenségekről* folytatott kutatásukat kiegészítik a szubjektív jóllét elemzésével. Ennek középpontjában továbbra is a magyar háztartások jólétének különböző vonatkozásai állnak, különös tekintettel jövedelmi helyzetükre, annak változására és összetevőire, a jövedelem, a foglalkoztatottság és az egészségi állapot, valamint a szubjektív jóllét közötti összefüggésekre. Korábbi kutatásaikhoz képest nagyobb hangsúlyt kap a jólétet és a szubjektív jóllétet meghatározó tényezőknek a különböző társadalmi csoportok szerinti vizsgálata. Tervezik a *2008-ban kezdődött válság munkapiaci hatásainak* elemzését. Sor kerül a *vállalati ismérvek béregyenlőtlenségekre gyakorolt hatását* elemzésére.

A **globalizáció** kérdéskörében vizsgálják a *szolgáltatáskereskedelem és a foglalkoztatás* összefüggéseit, amely a szolgáltatások egy adott országban megvalósuló exportjára és importjára s a szolgáltatáskereskedelemnek mind a négy módjára kiterjed. Az empirikus elemzés azt vizsgálja, hogy a magyarországi szolgáltatáskereskedelem szintje és változása milyen módon és milyen erővel hatott a hazai foglalkoztatás alakulására közvetlen és közvetett módon. A nemzetközi termelés-áthelyezés vizsgálataiban a szolgáltatás-kihelyezés visegrádi országokban tapasztalt sajátosságainak elemzése, a horizontális és vertikális befektetések sajátosságainak összehasonlítása publikációk megjelentetésével befejeződik. Befejeződik a *visegrádi országokból más országokba eszközölt tőkebefektetések* összehasonlító vizsgálata is. Ez leíró jelleggel elemzi a külföldre irányuló közvetlen befektetések motivációit, a belépési módokat, a befektetések koncentráltságát, a befektető cégek nem-tárgyi vagyoneszközzeit. Az **EU-integráció** kérdéskörben az EU koordinált strukturális reformjainak vizsgálata keretében sor kerül a 2010-ben lezáruló *lisszaboni folyamat elemzésére*, ezen belül olyan kérdésekre, mint a stratégia létjogosultsága, kudarcának okai, és esetleges megújításának esélyei az új világgazdasági és uniós környezetben. Folytatódik a *tudás-intenzív vállalkozás és innováció elősegítése Európában a gazdasági és szociális jól-lét növelése érdekében* című nemzetközi kutatás, ahol interjúk, esettanulmányok,

elkészítésére kerül sor. A **felzárkózás** kérdéskörben folytatódik a korábbi években már elkezdett kutatás a szlovák gazdaság helyzetéről, amely vizsgálja a gazdasági és pénzügyi válság hatásait, különös tekintettel az euró közelmúltbeli bevezetésére, a kifulladás látszó reformkurzus és a populista tendenciák harcának kilátásait, s a szlovák gazdaság változó versenyelőnyeit. Egy új kutatás Dél-Szlovákia és Erdély egyes régióinak gazdasági növekedési esélyeit vizsgálja különös tekintettel a jelenlegi válság hatásaira, valamint a központi kormányzatok regionális gazdaságpolitikájának alakulására. A kutatás során kiválasztásra kerül egy-egy olyan régió, amelynek jelentősebb létszámú magyar kisebbsége van.

Az **agrárgazdaságtan** területén korábbi nemzetközi agrárkereskedelmi tárgyú kutatások alapján megvizsgálják az *EU bővülés külkereskedelmi hatásait* az új tagállamokban. Elemzik a *monetáris politika mezőgazdasági árakra gyakorolt hatását* magyar, szlovén és lengyel összehasonlításban, valamint a kutatást kiterjesztik Csehországra és Romániára. Folytatják a magyar *mezőgazdaság hatékonyságának* vizsgálatát a legújabb adatokkal kibővítve. Külön kitérnek a mezőgazdasági ágazatok hatékonyságával kapcsolatos klasszikus kérdésekre: mint az üzemenyesség és hatékonyság közötti kapcsolat, illetve a szervezeti formák és a támogatások hatása a hatékonyságra. A *mezőgazdaság vertikális kapcsolatai témán belül* vizsgálják a szövetkezeteket, különös tekintettel a bizalom jelentőségére és lehetséges kialakításának, illetve növelésének, valamint megőrzésének lehetséges módszereire, illetve megvizsgálják a nem szövetkezeti alapú termelők együttműködésének eredményeit. A *vidékfejlesztési kutatások* a LEADER Program példáján vizsgálja meg az Új Vidékfejlesztési Paradigma működését a gyakorlatban. Mindennek megalapozására két éves, a LEADER magyarországi megvalósítását vizsgáló kutatási program indul, amely bepillantást enged majd abba, hogyan boldogul a reflexív ügynökség a projektállami keretek között. Összehasonlító vizsgálatot indítanak a *mezőgazdasági és nem mezőgazdasági háztartások jövedelmei* körében. Első lépcsőben a vidéki és városi jövedelmek trendjeinek és a közöttük lévő különbségek dinamikájának elemzésére kerül sor, majd az azonosított különbségeket ökonometriai modellek segítségével kísérik meg a háztartások társadalmi-gazdasági jellemzőivel magyarázni. Elemzésre kerül az *agrárrendtartási és kereskedelmi törvények egyes beszállító-védelmi szabályainak érvényesülése*. A szabályozásokkal foglalkozó irodalom áttekintését követően a beszállítók körében végzett kérdőíves felmérés empirikus ökonometriai elemzése alkotja. A harmadik részben a teljes agrárvertikum (termelőktől feldolgozókon keresztül a kiskereskedelmi láncokig) szerződéses kapcsolatait elemezni. Portugál – magyar összehasonlításban vizsgálják továbbá az *EU csatlakozás utáni hatékonyságváltozást a tejszektorban*. A magyar mezőgazdaság csatlakozás előtti és utáni teljesítményének összehasonlításával empirikusan felmérik az EU csatlakozás tejtermelésre gyakorolt hatásait az SFA modell alkalmazásával, valamint az SFA modell portugál eredményei alapján felmérik a CAP reform hatásait (pl. a jelenlegi kvóta rendszer eltörlése) a tejtermelésre 2010 után különböző szcenáriók mellett.

A **közpolitikai kutatások** terén folytatódik a *népesség egészségi állapotának magyarázó tényezőit* vizsgáló kutatás. Makroszinten modellépítésre és a becslések további (elsősorban poszt-szocialista) országokra történő kiterjesztésére kerül sor, illetve kiegészül a kutatás az egészségi állapot és szubjektív jóllét kölcsönös összefüggéseinek magyar mikro-szintű adatok (VEKA adatbázis), illetve az egészségi állapot és a munkapiaci státusz kölcsönös összefüggéseinek magyar és osztrák mikro-szintű adatok (VEKA és EU-SILC adatbázisok) alapján történő elemzésével. Az *EU támogatások hatékony felhasználásának* kérdéseit vizsgáló kutatás kiegészül a nemzetközi segélyekkel (aid effectiveness) foglalkozó irodalom eredményeivel támogatás- és fejlesztéspolitikai fogalmi keretben, felvetve az intézményi

MTA KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI INTÉZET

1112 Budapest Budaörsi út 45. Tel.: 309-2652, Fax: 309-2650,

E-mail: fazekas@econ.core.hu Honlap: <http://econ.core.hu/>

feltételek, a politikai szempontok elsődlegességét, s megkérdőjelezve a nagy összegű transzferek hatékony, produktív abszorpciójának lehetőségét, különösen az új tagállamokban. A *rejtett gazdaság* vizsgálata az eddigi eredmények az angol nyelvű publikálása mellett, az adatok másodelemzésével folytatódik, feltárássra kerülnek az adócsaláson keresztül kapott kifizetésének összetevői. Két lakossági felvétel összekapcsolásával továbbfejlesztésre kerül a TAXSIM ágens alapú adócsalás szimulátor, s elemzik a válság rejtett gazdaságra és rejtett foglalkoztatásra gyakorolt hatásait. A *korruptió* kutatás leíró jelleggel monitorozza a magyarországi korrupciós jelenségeket, továbbá európai lakossági és saját adatfelvételek adatainak egybevetésével keres választ a korrupció elfogadottságának, illetve a korrupcióval kapcsolatos lakossági attitűdöknek a magyarázatára.

A fenti kutatások forrásai a költségvetési támogatáson túl a már elnyert hazai és nemzetközi pályázatok (OTKA, OFA, GVH, NFÜ, EU, Világbank), a meglévő kutatási megrendelések (Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, NFÜ), valamint esetleges további új pályázatok.